



**Mobbning i svenska skolor:
skolbarns perspektiv på mobbning**

Shirin Mansouri

**Barn- och ungdomsvetenskapligt examensarbete magister 15 hp
Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst
Vårterminen 2024
Handledare: Anna Henriksen
Examinator: Annika Theodorsson**

Abstrakt

Bakgrund: Mobbning är ett omfattande problem som drabbar barn i skolor runt om i hela världen och inte minst i Sverige. Mobbning kan definieras som en social process där en elev i en lägre maktposition upprepade gånger trakasseras, kränks och/eller utestängs av andra. Mobbning sker i ett socialt sammanhang, och hur barn och unga beter sig när de bevittnar mobbning påverkar dess förekomst och omfattning. Det är därför viktigt att förstå hur barn själva tolkar och förstår mobbningssituationer, eftersom deras tolkningar och meningsskapande påverkar hur de beter sig i sådana situationer. Att öka vår kunskap om barns perspektiv på mobbning bör därför hjälpa oss att förstå deras reaktioner och interaktionsmönster mot mobbning, eftersom barn organiserar sitt eget beteende och sina förväntningar på andra i linje med dessa perspektiv. **Syfte:** I denna litteraturstudie analyseras fenomenet mobbning mot bakgrund av elevers subjektiva beskrivningar. Syftet med studien är att lyfta fram elevers tankar och perspektiv om mobbning i svenska skolor. **Metod:** För att uppnå syftet har en systematisk litteraturstudie genomförts baserad på 16 vetenskapliga artiklar vilka har analyserats genom innehållsanalys. **Resultat:** Av analysen framgår att mobbning är ett komplext fenomen. Mobbning sker inte i ett socialt vakuum; miljökontext måste beaktas för att förstå mobbning och förekomsten av mobbning. Eftersom mobbning är ett svårtolkat fenomen som ständigt nyanseras men också kan komma till uttryck i personliga reflektioner, känslor och i sociala sammanhang, är det viktigt att inte stänga in begreppet i förbestämda kategorier som skapats av vuxna. Då mobbning skapas i den sociala interaktionen och i skolans kontext många gånger måste fenomenet bemötas och hanteras socialt och inte bara på individnivå. **Slutsats:** Det är av ytterst betydelse att barns röster blir hörda och barn behöver i framtida forskning inkluderas och berätta om sina upplevelser och sitt perspektiv på fenomenet ”mobbning”. Detta eftersom barnen tillhör den kategori som ständigt utsätts för mobbning. Vidare behöver skolor ständigt arbeta med normbrytande arbete för att motverka mobbning.

Nyckelord: Mobbning, social hierarki, avvikelser, stigma, socialpsykologi, Svenska skolor

Abstract

Background: Bullying is a widespread problem that affects children in schools around the world and not least in Sweden. Bullying can be defined as a social process where a student in a lower power position is repeatedly harassed, violated and/or excluded by others. Bullying takes place in a social context, and how children and young people behave when they witness bullying affects its occurrence and extent. It is therefore important to understand how children themselves interpret and understand bullying situations, because their interpretations and meaning-making influence how they behave in such situations. Increasing our knowledge of children's perspectives on bullying should therefore help us understand their responses and interaction patterns to bullying, as children organize their own behavior and expectations of others in line with these perspectives. **Purpose:** In this literature study, the phenomenon of bullying is analyzed against the background of students' subjective descriptions. The purpose of the study is to highlight students' thoughts and perspectives on bullying in Swedish schools. **Method:** To achieve the aim, a systematic literature study has been carried out based on 16 scientific articles which have been analyzed through content analysis. **Results:** The analysis shows that bullying is a complex phenomenon. Bullying does not happen in a social vacuum; environmental context must be considered to understand bullying and the occurrence of bullying. Since bullying is a difficult-to-interpret phenomenon that is constantly nuanced but can also be expressed in personal reflections, feelings and in social contexts, it is important not to confine the concept to predetermined categories created by adults. As bullying is often created in social interaction and in the school context, the phenomenon must be met and handled socially and not just on an individual level. **Conclusion:** It is of utmost importance that children's voices are heard and children need to be included in future research and tell about their experiences and their perspective on the phenomenon "bullying". This is because the children belong to the category that is constantly exposed to bullying. Furthermore, schools need to constantly work with norm-breaking work to counteract bullying.

Keywords: Bullying, social hierarchy, deviation, stigma, social psychology, Swedish schools

Inledning

Det finns mycket att lära om olika sätt att göra det möjligt för barn att tala för sig själva och på sitt eget sätt, att uppmuntra och underlätta barns röster och att få en bättre förståelse för barn som sociala aktörer, de sociala interaktioner de är involverade i, och den moral i praktiken de utvecklar och konstruerar som aktiva deltagare i sin egen socialisering. Barns representationer om mobbning spelar en viktig roll i den sociala processen med mobbning (Prout, 2005). Denna uppsats ämnar ge insikt i elevers perspektiv och uppfattning om mobbning i svenska skolor för att få bättre förståelse för situationen utifrån deras egna tankar och erfarenheter. Enligt Prout (2005) bör forskning om barn göras tillsammans med barn därför utgår denna litteraturstudie från barns perspektiv för att barn och unga bedöms som kompetenta aktörer och bör få makt att förändra och förbättra sina livsvillkor.

Skolmiljön är den första kontakten mellan barn och samhället och bör därför få den största uppmärksamheten i forskning och allmänt. Skolan bör vara den plats som erbjuder barn trygghet och möjlighet till gemenskap. Många barn är idag uteslutna ur både tryggheten och gemenskapen samtidigt som kraven på anpassning och samarbete är detsamma, som för alla andra (Heinemann, 1972). Heinemann (1972) menar att mobbning är ett av få mänskliga problem som är stort och som behöver större uppmärksamhet i en tid som präglas av befolkningsexplosionens alltmer ökande trängsel och konfrontationer. Social utsatthet och social stigmatisering kännetecknar mobbning, dock är det också viktigt att ta hänsyn till skolgångens institutionella sammanhang där dessa aspekter förekommer och upplevs.

Skolgång är obligatorisk och elever får inte lämna skolmiljön hur som helst. Elever tillbringar lång tid, eller en odefinierad tid, i skolmiljön. Skolor är begränsade utrymmen där eleverna inte kan eller har begränsade möjligheter att välja vem de ska vara tillsammans med. Skolor är också utrymmen där elevers dagliga liv till stor del styrs av andra (Strindberg, 2021). Skolan är en plats där barn är begränsade att välja vilka andra individer som också ska finnas i omgivningen, en plats som är svår att kunna komma ifrån och en plats som individer befinner sig i under en längre tidsperiod (Eriksson, 2001). Detta gör att skolmiljön blir en viktig plats för barnens utveckling och bör genomsyra trygghet och inte känsla av rädsla och ensamhet.

Trots att forskning har uppmärksammat detta folkproblem så visar siffrorna att mobbning ökar enligt Bjereld m fl. (2020). Organisationen Friends har i samarbete med forskare från Örebro universitet presenterat under sommaren 2022 en lägesbild som visar att minst 140 000 skolbarn

varit utsatta för mobbning precis under månaderna före undersökningen. I genomsnitt innebär det att tre elever per svensk skolklass mobbas. Det anses viktigt att undersöka förekomsten av mobbning dels för att få en uppfattning om problemets omfattning, dels för att utvärdera olika insatser för att minska mobbning. Dock bedöms det svårt att mäta omfattning och förekomsten av mobbning eftersom olika studier ger olika siffror. Emellertid pekar kurvorna uppåt vilket innebär att mobbning blivit vanligare men också att det blivit vanligare att barn och unga tolkar de upplevelser de är med om som mobbning. Sverige har gått från att ha varit ett föregångsland till att misslyckats på senaste åren. Detta gäller inte bara att skapa inkluderande och trygga skolmiljöer, utan också med att skydda barn mot mobbning i digitala miljöer (Friends, 2022). Enligt rapporten från organisationen Friends (2022) rapporterar flickor utmärkande högre grad av utsatthet för verbal mobbning, nätmobbning, samt sexuella trakasserier i skolan och på nätet. Det är vanligare med fysisk mobbning bland pojkar och betydligt vanligare på mellanstadiet än på gymnasiet. Verbal mobbning förekommer oftare i grundskolan än på gymnasiet. Sexuella trakasserier på nätet är vanligast bland gymnasieelever. Sammantaget visa rapporten att minst 140 000 barn är mobbade i skolan och på nätet. Mobbningen i skolan och på nätet ökar och har fördubblats under senaste decenniet.

Problemformulering

Vanliga definitioner av mobbning, som används inom såväl forskning som offentlig politik, är i allmänhet baserade på vuxnas tolkningar och åsikter. För att ta hänsyn till elevernas behov i skolan bör forskning syfta till att inkludera deras röster oftare (Hellström & Lundberg, 2020). Detta är även min utgångspunkt i uppsatsen.

När man diskuterar faktorer som är relevanta för förekomsten och upprätthållandet av mobbning har mobbningsforskare tenderat att främst fokusera på de individer som är direkt involverade i mobbningssituationer. Fokus har inneburit att relativt lite hänsyn tagits till sammanhang bortom individer. Men fler och fler skolmobbningsforskare har kommit att uppmärksamma de sätt på vilka skolmobbning interaktioner är kopplade till aspekter såsom skolmiljön, inklusive utformningen av lekplatser och kulturellt påverkade normer och övertygelser. Det har även betonats hur lärare och annan skolpersonal påverkar de sociala interaktionerna på en given skola, såsom de sociala relationerna mellan elever och skolpersonal (Strindberg, 2021; 2022).

Förståelsen av mobbning är förknippad med kultur och språk och skiljer sig mellan länder. Även om mobbning kan kännas igen i alla länder, varierar egenskaperna hos fenomenet. Språket har också en inverkan på förståelsen av mobbning (Bjereld m fl., 2020). Genom att begränsa denna litteraturstudie till Sverige säkerställs att data är homogen med avseende på artiklarnas land, befolkning, kultur och språk. Enligt Bjereld m fl. (2020) finns det ingen exakt översättning av termen "mobbning", eftersom ordet "mobbare" inte är bekant i alla länder. Ordet "mobbning" på svenska är ett permanent inslag i det svenska språket och används i barns vardagliga tal (Bjereld m fl., 2020). Enligt Thornberg m fl. (2018) kan det inte tas för givet hur elever tolkar och resonerar kring sitt agerande som åskådare i en mobbningsituation beroende på olika faktorer som kultur, ålder eller kön. Det är därmed av intresse att vidare undersöka elevers perspektiv och uppfattning om mobbning i svenska skolor.

Forskning om mobbning har vanligtvis bedrivits med kvantitativa metoder baserade på frågeformulär och psykometriska mätningar dock menar Thornberg (2018) att kvantitativ forskning inte ger barn en möjlighet att diskutera sin förståelse av mobbning med sina egna röster. Kvalitativ forskning, däremot kan ge viktiga diskurser och nyanser som lätt kan missas i storskaliga undersökningar. Eftersom unga människors handlingar grundar sig i hur de förstår och tolkar världen och inte i vad vuxna eller forskare ser som objektiv verklighet, är det viktigt att förstå barnens egen uppfattning om vilka typer av beteenden som barnen anser vara mobbning för att kunna förstå och ta itu med mobbning i skolan. För att förstå mobbning bland barn mer heltäckande måste därför deras egna perspektiv beaktas (Hellström & Lundberg, 2020; Strindberg m fl., 2020; Forsberg & Thornberg, 2016).

Definitioner enligt tidigare forskning

För att ge en bild om begreppet mobbning och dess uppkomst historiskt sätt kommer denna litteraturstudie presentera en historisk bakgrund till hur forskning har definierat mobbning. Detta för att förtydliga vad som menas med ordet mobbning i denna studie. Mobbing som internationellt forskningsfält, och dess plats i dagens samhällsvetenskap, sägs ha sitt ursprung i Sverige, initierat av Dan Olweus med inspiration från den svenske läkaren Heineman, som introducerade begreppet mobbning i Sverige (Hellström m fl., 2021). Olweus definierade mobbning på följande sätt: "en elev blir mobbad eller utsatt när han eller hon, upprepade gånger och över tid, utsätts för negativa handlingar från en eller flera andra elevers sida" (Olweus, 1991). Dessutom beskrev Olweus mobbning som en typ av aggression och förklarade att det finns en maktobalans där offren har problem med att försvara sig (Olweus, 1991). Kärnan i

Olweus definition är de tre huvudkriterierna avsiktlig aggression, upprepning och maktobalans. Avsiktlig aggression innebär att mobbaren har avsikten att skada offret, vilket innebär att detta är ett beteende som är oönskat av offret. Uppreppningskriteriet utesluter icke allvarliga negativa handlingar som händer då och då, och understryker att mobbning är något som görs upprepade gånger och över tid. Slutligen innebär maktobalans att offret befinner sig i en hjälplös situation där obalansen kan vara en faktisk eller upplevd fysisk eller psykisk svaghet hos offret eller en obalans i antal där mobbarna är fler än offret. Obalansskriteriet utesluter också konflikt eller aggression mellan två individer med samma fysiska eller psykologiska styrka (Olweus, 1991).

Även om dessa kriterier har varit under mycket debatt och diskussion är de accepterade, citerade och flitigt använda i forskning om mobbning (Hellström m fl., 2021). Att använda kriteriet avsiktlighet tyder på att mobbning är en subtyp av aggression (Olweus, 2013), som skiljer det från oavsiktlig och oavsiktlig skada, vilket är viktigt för att definiera det. Olweus menar att det är felaktigt att betona handlingens homogenitet. Vidare fann Olweus inte något stöd för att mobbningsoffer skulle vara ”annorlunda” än sin omgivning eller jämfört med översittare. Dock betonar Olweus att mobbare har ett aggressivt beteende medan offer ofta har ett passivt och hämmat beteende (Olweus, 1973; 1991).

Enligt Olweus (1991) är mobbning utan tvekan något som har förekommit länge, kanske till och med alltid. I berättelser från förr har man beskrivit hur vissa barn blir angripna av andra barn. Många vuxna har minnen av mobbning från sin barndom. Trots att mobbning alltid förekommit så är det enligt Olweus (1991) inte förrän ganska nyligen (på 1970 talet) som forskare började systematiskt angripa problemet. De skandinaviska länderna var först med att arbeta vetenskapligt med mobbning och andra länder som USA, England och Kanada började uppmärksamma mobbning under 1980 talet. I Norge har dock skolmyndigheterna varit ganska passiva gällande denna problematik, medan media, föräldrar och lärare uppmärksammat mobbning som problem. År 1982/83 rapporterades att tre pojkar i åldrarna 10–14 hade begått självmord efter att de utsatts för mobbning. Detta satte igång en kampanj mot mobbning i Norge. Mobbing har alltså varit uppmärksammat på flera nivåer sedan 1960-talet och pågår fortfarande idag i skolor runtom i världen (Olweus, 1991).

Läkaren Peter-Paul Heinemann menade att mobbning handlade om gruppdynamik och ordet mobbning innebar ”pöbla” eller ”bråka” i grupper eller ”trängas i mängder”. Med detta menade Heinemann (1971) att mobbning uppstår när en grupp kränker en individ. Ännu en forskare

som började intressera sig för forskning kring mobbning var Anatol Pikas. Pikas stöttade Heinemanns syn om att det är gruppvåld som är den betydelsefulla faktorn inom mobbning (Pikas, 1989). Gruppdynamiken är enligt Pikas (1989) den mest viktiga orsaken till att mobbning sker. Vidare kritiserar Pikas, Olweus resonemang om att mobbning beror på individuella egenskaper hos individerna. Han anser att Olweus förbiset mobbningens gruppsykologi. Om man anser att alla offer för mobbning är ängsliga individer eller att alla mobbare är aggressiva individer kan det påverka arbetet mot mobbning i en positiv riktning (Pikas, 1989). Vidare håller Pikas med Olweus vad gäller att handlingen är avsiktlig; ”mobbning är medvetna, icke-legitima fysiska eller psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen, som riktas mot en enskild person i underläge av en grupp vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion” (Pikas, 1989:42).

Mobbning innebär enligt Eriksson (2001) en varaktig trakasserirelation som pågår under obestämd tid där huvudparten av alla egenskaper hos de inblandade är asymmetriskt fördelade. Dock motsätter sig Eriksson (2001), Olweus teori om mobbning och menar att tidigare forskning har föregåtts av starkt fokus på individualistiska egenskaper, som bör utvidgas till att omfatta sociologiska och socialpsykologiska förklaringsmodeller. På så sätt skulle förståelsen av mobbning som fenomen breddas och därför skulle tidigare tolkningar ifrågasättas.

Bliding (2004) som har forskat om barn och deras perspektiv på mobbning menar att det inte är självklart att barn tolkar upprepade negativa handlingar som mobbning utan barn kan tolka andra situationer som mobbning. Uteslutning från en kamratgrupp kan av ett barn uppfattas som mobbning. Barnen i Blidings (2004) studie beskriver inneslutande och uteslutande handlingar som viktiga i relationsarbetet. Barn menade att de var tvungna att utesluta någon eller några för att skapa gemenskap med andra. Dessa två handlingar kunde då ha negativ konsekvens oavsett för ett eller flera barn. I sin studie har Bliding (2004) sett hur tre barn vars bakgrund varit icke svensk och dessa uteslöts av de andra barnen i klassen på grund av sitt utländska ursprung och deras ursprung användes av andra barn som redskap för att kränkas och uteslutas. Barn som uteslöts eller mobbades utpekades som ”konstiga” och ”avvikande”. Att inte behärska svenska språket användes för att utesluta barnen.

Enligt Thornberg (2020) betraktas mobbning som något som sker mellan två enskilda individer enligt det individualistiska synsättet. Syftet med den förklaringen är att identifiera och fokusera på individuella särdrag hos de enskilda individerna. Det socialpsykologiska synsättet däremot

ser på mobbning som ett socialt fenomen och menar att mobbning produceras som en följd av sociala processer, kulturella normer, diskurser och delade föreställningar i grupper (Thornberg, 2020). Mobbning är enligt Thornberg (2020) inbäddad i ett socialt sammanhang och påverkas av faktorer såsom lärares sätt att leda och organisera, klassens sociala struktur, relationerna mellan eleverna i klassen och de informella normerna som råder. Mobbning kan förklaras utifrån olika perspektiv. Genom det individualpsykologiska perspektivet läggs ansvaret på de enskilda individerna (offer och förövare), och genom ett socialpsykologiskt perspektiv läggs fokus på det sociala sammanhang i vilket mobbningen förekommer. Det sistnämnda innebär att mobbningen förklaras som en effekt av exempelvis olika roller, normer, socialt klimat eller grupstryck (Thornberg, 2020). Höistad (2001) menar att mobbning sker på olika sätt beroende på om det är pojkar eller flickor vilket har sin grund i att samhället har olika förväntningar på flickor och pojkar. För pojkar anses det mer accepterat att visa sin aggression och vara macho. Medan flickor förväntas vara finare i sitt sätt och deras aggressivitet är inte lika accepterad. Därför är den mobbning som sker bland pojkar ofta lättare att upptäcka då den är av fysisk och verbal form.

Grupstryck

Det finns enligt Nilsson (2015) en teori om social inflytande som har fokus på socialpsykologiska krafter som verkar inom grupper. Detta kallas för grupstryck vilket innebär att en gruppmedlem påverkas av eller låter sig påverkas av andra medlemmars attityder, åsikter och beteenden i gruppen. Vidare presenterar Nilsson (2015) Goffmans verk som handlar om idén om att världen är som en stor scen och vi påverkar andra individer genom att förmedla en bild av oss själva. I samspelet med andra försöker människor att styra varandras uppfattningar om sig själva och försöker förmedla en positiv bild av sig själva. Vidare kan människor också följa vissa normer och förväntningar som är aktuella i en viss situation. Goffmans fokus på sådant samspel finns också i hans verk som handlar om stigma (Nilsson, 2015). Höistad (2001) skriver också om personer som ofrivilligt deltar i mobbning för att de är rädda att själva bli utstötta och inte passa in i gruppgemenskapen. Dessa personer kallas för medlöpare och vill helst inte vara mobbare men hänger med i akten för att försäkra sig om sin egen position och säkerhet gentemot mobbaren.

Vilka olika typer av mobbning finns det?

Mobbning kan förekomma i olika former – fysisk mobbning, verbal mobbning, psykisk mobbning eller relationell mobbning. Det finns också en typ av mobbning som kallas för

identitets- eller rasistisk mobbning som kan vara baserad på någons identitet. Barn kan bli utsatta för flera olika typer av kränkningar, såsom misshandel, uteslutning och elaka kommentarer. Dessa olika mobbningstyper kan förekomma i olika kontexter såsom förskolan eller skolan, på fritiden, på nätet eller hemma (Friends, 2023).

Höistad (2001) och Bliding (2004) definierar mobbning som ett sätt att utesluta en individ från en grupp. Mobbning delas i tre kategorier av Höistad: fysisk-, tyst och verbal mobbning. Både verbal och fysisk mobbning har beskrivits av andra forskare dock menar Höistad att tyst mobbning kan förekomma vilket innebär att man behandlar en person som luft och svarar inte denne på tilltal och vänder ryggen om när personen kommer nära.

Mobbning inom lagen

I skolor är mobbning ett utbrett problem runt om i hela världen (Thornberg, 2020). Enligt skollagen (SFS, 2010:800) har pojkar och flickor lika rättigheter och möjligheter att utvecklas och alla har rätt att känna sig trygga i skolan (Hellström & Beckman, 2020). I skollagen finns inte begreppet mobbning. Det är istället begrepp som kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier som används inom skollagen. Kränkande behandling är ett bredare begrepp, som kan betyda mobbning men även andra kränkande beteenden. Betydelsen av mobbning är ändå inkluderad i skollagen och även diskrimineringslagen. Enligt skollagen 6 kapitlet 3 § är kränkande behandling ”ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet”. Skolor och andra verksamheter som lyder under skollagen förbjuder både kränkande behandling och diskriminering (Skolverket, 2023). I skolans läroplan för grundskolan (2022) står det att Sveriges skolväsende vilar på demokratins grund. Enligt skollagen (2010:800) skall utbildningen inom skolväsendet syfta till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Vidare skall den främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen skall förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar som vårt svenska samhälle vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö (Skolverket, 2022). Den definition som används i denna litteraturstudie är mobbning som inkluderar alla former av trakasserier från jämnåriga.

Konsekvenser av mobbning

Att utsatthet för mobbning har långtgående konsekvenser och att dessa konsekvenser kan påverka en individs liv är något som Lidberg (2022) visar genom att studera resultaten från två forskningsstudier. Lidberg (2022) menar att en av de mest studerade långsiktiga konsekvenserna av att bli utsatt för mobbning är psykiska problem. Studier inom detta område har funnit att långsiktiga konsekvenser av mobbningsoffer inkluderar ångest, självskada och självmord och högre nivåer av psykiatrisk sjukhusbehandling. Det mest studerade av dessa negativa långsiktiga utfall som involverar psykisk hälsa i samband med mobbning är depression vilket har visat sig vara ett bestående resultat långt in i vuxen ålder. Exponering för både fysisk och verbal mobbning i skolan har visat sig vara relaterad till både fysiska hälsosymtom och sämre fysiska självuppfattningar, i tonåren och in i vuxenlivet. Studier har också visat att individer som utsatts för mobbning i barndomen upplever sämre kroppsuppfattning, som också förutsäger högre nivåer av ätstörningar särskilt bland tjejer (Lidberg, 2022).

Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom en litteraturstudie undersöka barns perspektiv och uppfattning om mobbning i svenska skolor. Syftet bryts ned i följande frågeställningar.

Frågeställningar

- Vilka faktorer kan ligga bakom förekomsten av mobbning i skolan enligt elevers uppfattningar?
- Vilken roll har social status och kamratrelationer i förekomsten av mobbning enligt elever?
- Vad är elevers uppfattning om att själva ingripa eller försvara någon som utsätts för mobbning?

Metod

För att besvara aktuellt syfte och forskningsfråga har en systematisk litteraturstudie med innehållsanalys genomförts. Enligt Eriksson Barajas m fl., (2013) innebär en systematisk litteraturstudie att identifiera, bedöma och syntetisera relevanta studier inom ett givet område utifrån aktuellt syfte. Frågorna i denna form av studie ställs till litteraturen istället för till andra individer. Metoden innebär att söka och värdera information och därefter analysera och sammanställa sitt resultat. Systematiska sökningar innebär att det ska göras en bred sökning med målsättningen att hitta tillräckligt antal studier som håller en god kvalitet för att utgöra underlag för bedömningar, analyser och slutsatser. En litteraturstudie innebär att systematiskt söka, granska och sammanställa litteraturen inom valt ämne i syfte att åstadkomma en syntes av data från tidigare genomförda studier. Det bästa är att finna och inkludera all relevant forskning men det är inte möjligt av tids- och ekonomiska skäl (Eriksson Barajas m f., 2013).

Avgränsningar

Forskningsfrågan syftar till att utifrån tidigare forskning undersöka hur barn och unga i Sverige tolkar, motiverar och ser på mobbning. För att på bästa sätt besvara frågan bedömdes att det var av vikt att inkludera främst kvalitativa studier där barnens subjektiva perspektiv framkommer. Därför valde jag att söka efter kvalitativa studier för att kunna besvara studiens syfte. Systematiska litteraturstudier bör dock inkludera studier med både kvalitativ och kvantitativ design menar Eriksson-Barajas m fl. (2013) då detta ger studien både bredd och djup. Detta bedömdes dock inte relevant i denna litteraturstudie.

Exklusionskriterier för studien var:

Studier som enbart fokuserar på nätmobbning inkluderades inte. Detta då mobbning bland barn förekommer främst i skolan eller på väg till eller från skolan. Mobbning i skolan är ett särskilt allvarligt problem eftersom det innebär att barn inte har något annat val än att stanna i den miljö där de blir kränkta (Annerbäck m fl., 2013; Eriksson, 2001). Kvantitativa studier har inte inkluderats i denna litteratur studie då syftet är att få barns subjektiva perspektiv och upplevelser kring fenomenet mobbning. Studien fokuserar på fenomenet mobbning i Sverige varför forskning från andra länder inte har inkluderats.

Litteratursökning

Litteraturen söktes till en början genom Högskolan Västs databas; APA PsycArticles och APA PsycInfo. Litteratursökningen är inledningsvis inspirerad av Bryman (2011:117) som är utformad enligt tio faser. Bryman (2011) redogör för dem första faserna genom att göra en ämnesordssökning kopplat till undersökningsfrågan för att hitta nyckelord som kan vägleda en mot relevant litteratur. Bryman (2011) menar att det är lämpligt att leta i bibliotek och databaser för att hitta vetenskapliga artiklar eftersom på internet kan vem som helst publicera material som kanske inte håller en god kvalitet. Slutligen i litteratursökningens inledande fas ska sammanfattningar och relevanta rubriker läsas i kombination med att ny litteratur hittas som är ännu mer relevant till forskningsfrågan (Bryman, 2011). Modellen som Bryman (2011) skapat är lämplig för att få en överblick och bekanta sig med forskningsområdet.

För att veta vilka begrepp som ska sökas efter kan man enligt Eriksson Barajas m fl. (2013) utgå från ord i frågeställningen och söka enstaka ord eller ordkombinationer med stöd av logiska sökoperatörer. Sökorden kan då kombineras med så kallade booleska operatörer "AND", "OR" och "NOT. Detta för att finna relevanta sökbegrepp för den systematiska litteraturstudiens materialsamling. Innan sökningen av artiklarna påbörjades i databaserna, sammanställdes en lista med relevanta och tänkbara sökbegrepp och synonymer till dessa begrepp. Det gjordes nämligen en manuell sökning som enligt Eriksson Barajas m f. (2013) innebär att referenslistan i en artikel som bedöms som intressant studeras för att hitta fler relevanta artiklar. Genom manuell sökning hittades 5 artiklar som bedömdes vara relevanta för denna litteraturstudie.

Första sökningen utgick ifrån ämnesordlista (thesaurus) som finns inlagd i databaserna. Det innebär att det finns underrubriker för varje ämnesord vilket skapar ett sökträd. Att göra ämnesordssökning kombinerad med fritextsökning kan ge ytterligare träffar och fler relevanta artiklar kan hittas. Sökorden var DE "Bullying" OR DE "Cyberbullying" OR DE "Harassment" OR DE "Teasing" OR DE "Peer Victimization" som gav 15 581 träffar. Studien handlar om mobbning i Sverige varför ordet AND "Swedish Schools" lades till sökningen, som gav 93 träffar. Följande sökord hade krav att i någon form ingå i artikelns titel. Booleska operatörer användes i sökningen vilket enligt Barajas Eriksson m fl. (2013) hjälper till att begränsa eller utöka sökträffarna. Sökningen var avgränsad att endast akademiska peer reviewed artiklar på engelska från 2010–2023 skulle hittas och detta gav 81 träffar i de två databaserna.

Vidare gjordes en fritextsökning i olika steg för att bredda sökningen så mycket det gick för att finna all relevant data som fanns tillgängligt. Utifrån studiens syfte och frågeställningar söktes orden för sig och kombinerades därefter ihop.

Söktermer i databaserna; APA PsycArticles & PsycINFO Datum; 12 januari 2024	Antal träffar
"Bullying"	9 742
"Cyberbullying"	2 669
"Swedish Schools"	3 490
"Bullying" "Swedish Schools"	6
"Bullying" OR "Cyberbullying" AND "Swedish Schools"	93
"Bullying" OR "Cyberbullying" AND "Swedish Schools" AND "Peer Perspective"	8

De artiklar som hittades genom fritextsökning som bedömdes relevanta för studien hade hittats vid första sökningen som utgick ifrån ämnesordlistan.

Relevansbedömning och kvalitet

Syftet med relevansbedömning är att inkludera endast artiklar som anses besvara frågeställningarna i studien. Värdet av en systematisk litteraturstudie är beroende av hur

relevanta studier värderats och identifierats. Det finns ingen tydlig process för detta men olika metoder och mallar har tagits fram som underlättar denna del i en systematisk ansats. Det bör specificeras vilka kvalitetskrav det ställts på studierna som ingår i en litteraturstudie. En kvalitetsbedömning bör omfatta artiklarnas syfte, frågeställningar, urval och metod samt analys och tolkning (Eriksson Barajas m fl., 2013). Sökningen och kvalitetsgranskningen i denna studie började med att samtliga titlar initialt lästes igenom. Om titlarna bedömdes relevanta för studien lästes sammanfattningen igenom. På detta sätt sorterades artiklar som inte bedömdes relevanta för studiens syfte och inte uppfyllde inklusionskriterier bort. Totalt lästes 53 sammanfattningar av 81 i databaserna och av dessa valdes 34 artiklar för läsning av hela texten i syfte att bedöma relevansen och därefter kvaliteten av studierna. Av dessa 34 exkluderades 16 artiklar därför att dessa inte uppfyllde inkluderingskriterierna och bedömdes som irrelevanta för den aktuella studien. Slutligen valdes 18 artiklar för kvalitetsgranskning vilka bedömdes vara relevanta. Av de artiklar som hade hittats manuellt gick 3 av dessa till kvalitetsgranskning då endast 3 av dem bedömdes som relevanta. Totalt genererade sökningarna i 21 artiklar vilka alla bedömdes som lämpliga för denna litteraturstudie och kunde besvara studiens syfte.

Det finns olika mallar som kan användas vid bedömning av kvalitet. Den mall som denna litteraturstudie utgått ifrån är Fribergs modell. Friberg (2012) menar att forskaren bättre kan förstå vad varje enskild artikel handlar om när granskningen av artiklarna är genomförd. Efter granskning och val av artiklar är det dags att presentera dessa på ett överskådligt sätt (Friberg, 2012). De artiklar som ingår i denna litteraturstudie redovisas i tabell 2.

Här nedan redovisas de frågor som använts för att granska artiklar som inkluderats i denna litteraturstudie.

Frågor hämtade från boken: Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten av Friberg (2012:240)

1. Finns det ett tydligt problem formulerat? Hur är detta i så fall formulerat och avgränsat?
2. Finns det teoretiska utgångspunkter beskrivna? Hur är dessa i så fall formulerade?
3. Finns det någon omvårdnadsvetenskaplig teoribildning beskrivna? Hur är denna i så fall beskriven?
4. Vad är syftet? Är det klart formulerat?
5. Hur är metoden beskriven?

6. Hur har urvalet gjorts (t.ex. antal personer, ålder, inklusions- respektive exklusionskriterier)?
7. Hur har data analyserats? Vilka statistiska metoder användes? Var dessa adekvata?
8. Hänger metod och teoretiska utgångspunkter ihop? I så fall hur?
9. Vad visar resultatet?
10. Vilka argument förs fram?
11. Förs det några etiska resonemang?
12. Finns det metoddiskussion? Hur diskuteras metoden i så fall, till exempel vad gäller generaliserbarhet?
13. Sker en återkoppling till teoretiska antaganden, till exempel omvårdnadsvetenskapliga antaganden?

Utifrån checklistan poängsattes varje artikel i studien med en poäng per fråga om artikeln bedömdes uppfylla frågeställningen. Varje uppfylld frågeställning gav en poäng till artikeln. Artiklar som fick 0–4 poäng bedömdes ha en låg kvalitet, de som fick 5–8 poäng hade medel kvalitet och alla artiklar som fick 9 poäng eller mer bedömdes ha en hög kvalitet. Artiklar som höll medel till hög kvalitet ingår i denna studie. Enligt Eriksson Barajas m fl. (2013) kan varje studies genomförande värderas att ha hög, medel eller låg kvalitet och man bör utesluta studier som bedöms ha låg kvalitet i en systematisk litteraturstudie.

Tabell1: Urvalsprocessen

Databas, datum och sökord	Antal träffar	Antal lästa abstrakt	Antal studier för relevans-bedömning	Antal studier för kvalitets-granskning	Utvalda studier för resultat
APA PsycArticles & PsycINFO 2024-01-10 DE "Bullying" OR DE "Cyberbullying" OR DE "Harassment" OR DE "Teasing" OR DE "Peer Victimization"	81	53	34	18	13
Manuell sökning, 2024-01-20	5	5	4	3	3

Analys

Metoden som används vid analysen av de valda artiklarna i denna litteraturstudie är innehållsanalys med induktiv ansats. Eriksson- Barajas m fl. (2013) menar att innehållsanalys innebär att data systematiskt klassificeras för att mönster, teman och kategorier skall identifieras. Studien utgår ifrån den modell som presenteras hos Eriksson- Barajas m fl. (2013:164). Första delen i analysarbetet handlade om att läsa igenom valda artiklar för att skapa en sammanfattande bild av innehållet och för att identifiera skillnader och likheter samt mönster. För att hitta meningsbärande fenomen i artiklarna gjordes kodningsschema utifrån syfte och frågeställningar, vilket innebar olika koder för varje frågeställning. Därefter identifierades olika teman som bedömdes relevanta för studien. Eftersom artiklarna hade återkommande förklaringar av skolmobbing från barnens perspektiv, kunde två mer betydelsefulla teman gradvis urskiljas och identifieras som de mest betydande, frekventa och heltäckande koderna. Dessa var "individuell avvikelser" och "social positionering". Begrepp som "coolhet" och "social sårbarhet" var också återkommande i flera studier som angav aspekter av popularitet, makt, vänskap och att vara i centrum. (Strindberg m fl., 2020; Thornberg, 2018). Dessa koder räknas dock in i social positioneringstemat.

Etiska överväganden

Enligt Eriksson Barajas m fl. (2013) bör etiska överväganden göras vid litteraturstudier gällande urval och presentation av material och resultat. Artiklar som ingår i en litteraturstudie ska ha fått tillstånd från en etisk kommitté. Redovisning av de valda artiklarna har gjorts i bilaga 2 och resultatet presenteras oavsett om det stöder min hypotes eller inte. Alla artiklar som ingår i denna studie har fått godkännande från etiska kommittén, vilket var ett av inkluderingskriterierna då denna studie handlar om barn och ungdomar som inte är myndiga.

Resultat

Syftet med denna litteraturstudie var att undersöka elevers perspektiv och uppfattning om mobbning i svenska skolor. Att öka vår kunskap om barns perspektiv på mobbning bör hjälpa oss att förstå deras reaktioner och interaktionsmönster mot mobbning (Forsberg & Thornberg, 2016).

I denna del av litteraturstudien kommer en sammanfattning och presentation av de huvudsakliga resultaten och slutsatserna från de studier som har granskats. Detta avsnitt organiseras i följande rubriker: Elevers tankar kring potentiella orsaker till mobbning, Grupperingar och social positionering, Att ingripa eller inte, Strävan efter grupptillhörighet och gemenskap samt Beteendeförväntningar baserat på normer.

Elevers tankar kring potentiella orsaker till mobbning

Personliga egenskaper: Personlighet och utseende

Den vanligaste representationen av mobbningsorsaker bland barnen i Thornbergs (2010) studie är att betrakta mobbning som en reaktion på avvikelser. Denna sociala representation innebär att offret tolkas som avvikande, annorlunda eller udda, vilket i sin tur kan provocera andra att mobba honom eller henne. Enligt barnen i studien kan typiska mobbningsorsaker vara ett avvikande utseende som att vara ful, tjock, kort, smal, bära fel eller udda kläder, bära glasögon, ha en speciell hudfärg eller bara se udda eller ”dålig” ut. Vidare kan ett avvikande beteende inkludera att prata ”konstigt”, umgås med jämnåriga av det motsatta könet, ett klumpigt beteende eller uppträdande som inte passar in i kamratgruppen, enligt barnen.

Även i Thornberg och Knutsens (2011) studie använde barn och ungdomar vanligtvis individualistiska förklaringar i relation till mobbning. Men individualistiska förklaringar menas att tillskriva beteenden och sociala händelser till individuella orsaker och förbise andra krafter såsom sociala normer. Barn kan peka på mobbaren eller offret, kamrater, skolan eller samhället som orsaker till att mobbning sker. Barn kan ha en mängd olika förklaringar till mobbning (Thornberg & Knutsens, 2011; Thornberg m fl., 2012). De tre främsta förklaringarna är att anklaga mobbaren (Thornberg, 2010; Thornberg och Knutsen, 2011), att skuldbelägga offret (Thornberg & Delby, 2019) och att beskylla det sociala sammanhanget (Thornberg, 2010).

Enligt Thornberg och Knutsens (2011) analys var icke-individualistiska förklaringar till mobbning mindre vanliga bland barnen. När forskarna tittade på underkategorier var den mobbningsförklaring som används mest bland barnen att skylla på mobbarens psykosociala problem. Denna typ av förklaring har även tagits upp i andra studier och beskrivs som ”inre brister” och ”problematisk familj”(Thornberg & Knutsen 2011; Thornberg m fl., 2012; Thornberg, 2010). Andra förklaringar är ”mobbning som en störd människas handling” (Thornberg, 2010) och att ”mobbare har låg självkänsla”, ”mobbare har problem” samt ”mobbare är också offer”.

Den konstruerade ”avvikelsen” i skolans vardag används av barnen för att rättfärdiga mobbning, enligt Thornberg(2010). En annan vanlig förklaring till mobbning enligt barnen är att mobbaren vill ha makt, högre status, fler vänner eller framstå som tuff eller ”cool”, vilket också har framgått i andra studier (Thornberg 2010; Thornberg & Knutsen 2011; Thornberg & Delby, 2019; Forsberg & Thornberg, 2016).

I Thornberg och Delbys (2019) studie rapporterade barnen att upprepade elaka beteenden mot "avvikande" elever med låg status, inte alltid uppfattas som mobbning. I stället kan sådana beteenden omdefinieras och omtolkas som rimliga resultat av olika sociala roller och som en naturlig del av vardagens sociala liv, hävdar författarna. Vissa beteenden kan exempelvis ses som ett uttryck för en vanlig skämtjargong och blir därmed socialt accepterade eftersom de inte stämplas som mobbning utan beskrivs som skämt, lekfulla slagsmål eller en normal och naturlig del av en tuff jargong bland barnen. Med andra ord kan mobbning tolkas som något vanligt, normalt och mer eller mindre trivialt för barnen. Elever i den aktuella studien rapporterade att mobbning ofta består av skämt på någons bekostnad, men att det kan börja som "bara" ett skämt och sedan eskalera eller misstolkas av offret och därmed utvecklas till mobbning. Barnen menade dock att det ibland är svårt att veta exakt var skämtet slutar och var mobbningen börjar (Thornberg & Delby, 2019; Thornberg, 2018). För att mobbning ska uppstå krävs ett personligt erkännande och egen förståelse för vilka handlingar och ord mobbning kan förknippas med, hävdar författarna. Därmed är det underförstått att mobbningsrelaterade handlingar inte nödvändigtvis behöver betraktas som mobbning om alla inblandade är överens om att de inte menar allvar (Thornberg & Knutsen, 2011).

Grupperingar och social positionering

I vissa situationer kan mobbning vara ett sätt genom vilket vissa elever kan förbättra sin sociala ställning genom att bli positionerade som populära eller "coola". Resultaten i en nyligen gjord fältstudie av Strindberg och Horton (2022) tyder på att skolmobbning inte kan avskiljas från skolans sociala och institutionella sammanhang. De uppmärksammar också vikten av vänskap för elever. Men det är också uppenbart att vänskap kan vara beroende av hur elever uppfattas socialt: elever tenderar att söka vänskap mellan populära klasskamrater (Strindberg m fl., 2020; Strindberg & Horton, 2022). Barnen i studien berättar att man helst inte vill mobba någon annan men gör det ändå för att själva inte bli offer för mobbning. Genom att mobba kan man då betraktas som en cool person och automatiskt bli populär bland sina skolkamrater (Strindberg & Horton, 2022).

I denna mening kan mobbning tjäna till att skydda mot risken för mobbning och därmed dämpa oron för social utestängning. Däremot kan de som uppfattas som impopulära ha sämre förmåga att etablera eller upprätthålla vänskap och löper därmed större risk att hamna utanför eller bli föremål för mobbning. Eftersom de inte är socialt skyddade kan de vara mindre benägna att få hjälp när de blir mobbade på grund av den upplevda risken för att situationen ska eskalera och komma utom kontroll (Strindberg m fl., 2020). Forskning har också visat att elever som mobbar andra är mer benägna att skylla på offret jämfört med andra elever (Thornberg & Knutsen 2011).

Alla barn i en studie av Thornberg (2010) har varit med om eller åtminstone hört talas om mobbning. Väldigt få berättar om fall där de har rollen som offer eller mobbare. Vanligtvis verkar de agera som åskådare eller är vaga i sin presentation av sin roll. Icke desto mindre verkar närvaron eller idén om mobbning framkalla någon sorts negativ känsla såsom oro, rädsla, obehag, ångest eller osäkerhet hos barnen. Vidare verkar några av barnen uppfatta ett hot om att bli offer om de agerar på "fel" sätt. Andra rapporterar att mobbning i allmänhet är fel men verkar ändå inte göra något åt det i det enskilda fallet. Den näst mest rapporterade mobbningsorsaker bland barnen är social positionering; med andra ord, mobbning sker för att det är ett uttryck för en kamp om status, popularitet, makt eller vänner (Thornberg, 2010).

Barnen i flera studier menar att gruppsyck är en vanlig orsak till varför mobbning uppstår (Thornberg m fl., 2012; Thornberg, 2020). En del av eleverna menade att skolsammanhanget gjorde att eleverna blev uttråkade, varför de började mobba. Andra menade att skolpersonalen inte gjorde tillräckligt för att förebygga mobbning.

När eleverna i Forsberg och Thornbergs (2016) studie resonerade om sin sociala vardag i skolan där mobbning ibland förekom pratade de om hur kamratgrupper såväl som enskilda barn placerade och omplacerade sig i en social hierarkisk struktur. Sociala hierarkier avsåg social status eller popularitet, där den positiva polen förknippades med hög status och den negativa polen med låg status. Den sociala positioneringen var den viktigaste orsaken till varför mobbning pågår i skolan. Barn som mobbade uppfattades som coola och positionerades som de med makt och visade, genom att mobba, sin dominerande ställning eller sin sociala status. Att förnedra barn som ansågs avvika från mängden gav de en högre social status. Barnen i studien beskrev hur detta manifesterades av attacker eller trakasserier av barn som inte ansågs följa den föredragna etiken eller normen.

Barnen i Thornberg och Delbys (2019) studie förklarade att mobbning främst utförs som ett sätt att uppnå makt, inflytande, status och popularitet inom kamratgruppen. Ur deras perspektiv, är en mobbares huvudsakliga angelägenhet att uppnå eller behålla en hög social position bland sina kamrater – att få kamraters uppmärksamhet och försöka göra sig cool eller populär. Detta är den främsta motivationen för deras mobbningsbeteende. Till exempel kommenterade en elev att det handlar om att få känslan att de är coola. Den sociala hierarkin upprätthölls av eleverna i toppen av hierarkin när de förolämpar och trakasserar elever med mindre makt och lägre status. Mobbning handlar inte bara om att uppnå hög status, det handlar också om att behålla eller en redan uppnådd hög position i den sociala hierarkin. Flera av eleverna förklarade mobbning som ett resultat av en social positionering där mobbaren vill behålla sin höga position (Thornberg & Delby, 2019). Enligt flera barn i Thornberg och Delbys (2019) studie hade offren låg social status och uppfattades av andra som avvikande, och denna lågstatusofferposition ansågs vara extremt svår att fly ifrån.

I studien av Strindberg m fl. (2020) pekade de intervjuade barnen på den upplevda individuella karaktären hos den som mobbades, snarare än på några fysiska avvikelser. En flicka, till exempel, relaterade den upplevda olikheten hos "offret" till deras position längst ner i den sociala hierarkin och menade att denna position berodde på personens "svaga" karaktär. Barnen tillskriver svaghet bristen på att våga "tala tillbaka" eller "stå upp" för sig själv och identifierar därigenom en egenskap som kan leda till att den personen blir socialt reducerad och utsätts för mobbning. Ett antal intervjupersoner föreslog också att ha en "blyg" karaktär kan vara en anledning till att någon blir mobbad. Thornbergs (2010) studie visar att barn som på annat sätt

än sina personliga egenskaper avviker från normen kan stämplas som avvikande av jämnåriga och riskerar att mobbas. Till exempel barn som har udda eller fattiga föräldrar, en "udda vän", eller förknippas med en annan religion, etnisk kultur eller ett land som uppfattas av barnen som annorlunda.

Forskare har funnit att barn och ungdomar lägger stor vikt vid att vara "coola" och att det att bli uppfattat som "cool" är kopplat till hög social status medan "coolhet" kan förstås i termer av ungdomsutveckling och upproriskhet, kan den också förstås i termer av social önskvärdhet och kan kopplas till egenskaper som attraktionskraft, tuffhet, självförtroende och spänningssökande. Även om "coolhet" kan förknippas med hög social status, kan det också vara kopplat till att vara "elak" och jämförd med "snällhet" och "godhet". Detta tyder på att istället för att bara ägna sig åt mobbning för att orsaka skada, kan elever ägna sig åt mobbning som ett sätt att få vänner och öka sin sociala status (Strindberg m fl., 2020; Thornberg 2010; Thornberg och Knutsen 2011). I Thornberg och Delbys (2019) studie visar resultatet att mobbning ger hög status och förmodad "coolhet" för dem som är mobbare, påpekade flera elever att mobbning faktiskt inte gör någon "cool", även om mobbarna fortfarande är socialt erkända som "cool". Enligt eleverna i studien leder mobbning till makt och social status i gruppen. Alla elever i den studien rapporterade att de som mobbar har hög status och får uppmärksamhet och stöd från kamrater. Samtidigt uppgav några av eleverna att mobbning skapar känslor av att vara cool snarare än att faktiskt vara cool, och betonade att det inte är coolt att vara elak utan de tyckte det var fel. Med andra ord, den "tvetydiga coolheten" speglar en konflikt mellan att vara en "populär jämnårig" och en "god person" om den förra är på bekostnad av den senare. "Coolhet" i den första betydelsen är relaterad till att vara framgångsrik i termer av socialt rykte och dominans, som drivs av social konkurrens eller helt enkelt överlevnad inom den sociala hierarkin.

Även om flera forskare har indikerat förekomsten av mer hemliga former av mobbning bland skolflickor (Hellström & Beckman, 2020; Strindberg m fl., 2020), har en studie (Svahn och Evaldsson, 2011) tittat på hur indirekt mobbning, såsom processer av utestängning av vänner, är lokaliserad och organiserad i naturligt förekommande interaktioner bland unga flickor. Svahn och Evaldsson (2011) visar som Thornberg & Delby (2019) hur barn genom att mobba eller exkludera andra barn med lägre social status, behåller sin sociala status och sin plats i hierarkin. De visar att de hemliga och subtila mobbningstyper som kallas för "indirekt mobbning" vilket involverar manipulativa beteenden och avsiktlig utestängning från en grupp, är vanligare bland

flickor. Data i Svahn och Evaldssons (2011) studie bygger på ett års etnografisk forskning bland barn i en svensk grundskola, belägen i ett låginkomstområde som är multietniskt. Vardagliga interaktioner i vänskapsgrupper av flickor i denna klass dokumenterades för att upptäcka de metoder som flickorna utgick ifrån när de skapade grupper i klassen. I början av fältarbetet var gruppen som undersöktes och som användes i denna studie, byggd på tre 11-åriga flickor, Linnéa, Paula och Natalie, som alla gått i samma skolklass sedan årskurs ett. Alla flickorna var födda i Sverige, men hade olika etniska bakgrunder. Linnéa var av svensk härkomst, Paula var chilensare och Natalie var kurd. De tre flickorna hade det gemensamt att de var nya i den klassen och i skolan. För det mesta umgicks de med varandra och deltog inte i lekar med de andra flickorna eller pojkarna i skolklassen på rasten. Även om de tre flickorna tillbringade större delen av sin tid tillsammans under skolan, gjordes ofta både explicita och implicita hänvisningar till Linnéa och Paula som "bästa vänner"; både av de två tjejerna själva och av den tredje flickan, Natalie. Några månader in i studien inneslöt en fjärde flicka, Emma, som gick i en annan klass på skolan, gradvis i gruppen. Liksom Linnéa var Emma av svensk härkomst. Empirin samlades in dagligen under veckoperioder under hela läsåret. Efter att den fjärde flickan kom in i den lilla gruppen som bestod av tre tjejer, uttryckte hon öppet sin ovilja att interagera med Natalie. Som en följd av detta förvandlades kamratgruppens sociala organisation gradvis till tre mot en. Under denna andra period befästes Natalies marginella position genom de sätt som Emma gav Paula och Linnéa rätt och gav dem tillåtelse att välja deltagarna i spelet. Även om Emma tillbringade tid i gruppen dagligen, vägrade hon konsekvent att interagera med Natalie. Som en lösning på detta problem, utvecklades förslag från Emma att tjejerna skulle välja mellan henne och Natalie. Om valet föll på Natalie skulle Emma inte gå med i gruppen, och om valet föll på Emma skulle Natalie inte delta i gruppen. De flesta dagar var Natalie den som inte blev utvald och var tvungen att hitta andra lekkamrater. Frågan om att välja vem man skulle spela med var uppe för förhandling på en regelbunden och daglig basis. I det följande gör Linnéa och Paula ett försök att kollektivt motstå att välja mellan att vara med Natalie eller Emma.

Att ingripa eller inte

Även om en majoritet av barnen i studierna anser att åskådare bör hjälpa den som utsätts för mobbning eller vidta åtgärder, visar några studier att när barn bevittnar mobbning ingriper de sällan (Strindberg & Horton, 2022). Elever anser generellt att mobbning är moraliskt fel (Thornberg 2010; Thornberg m fl., 2016), trots det sker mobbning i skolor och i sociala sammanhang där barn ofta är närvarande som åskådare och mindre benägna att agera som "försvarare". Elever som ägnar sig åt mobbning eller agerar som icke-försvarande åskådare kan

motivera eller rationalisera sitt beteende, till exempel genom att hänvisa till den mobbade individens upplevda skillnad, avvikelse eller märklighet (Thornberg, 2010).

Studier har visat att barnens vilja att försvara offer i en mobbningsituation beror på deras tolkning av situationens allvar, hur de känner sig i situationen, deras relation till mobbaren eller offret, mobbarnas sociala status samt deras egen sociala status (Thornberg m fl., 2018). Thornberg m fl. (2018) visar genom sin analys av intervjudata att det verkar finnas en moralisk utgångspunkt bland barnen att åskådare bör ingripa och hjälpa mobbningsoffret. Samtidigt rapporterade barnen att andra barn som varit närvarande vid mobbning i skolan varit åskådare och att majoriteten av dem inte ingrep. Barnen förklarade också att de ingriper beroende på hur allvarligt de uppfattar mobbningsituationen och att de är mer benägna att ingripa när mobbningen är allvarlig. Fysisk mobbning nämndes ofta som allvarligare än andra former av mobbning. Vidare resonerade barnen att skämtliknande egenskaper i mobbningsituationer kan göra att åskådare tolkar situationen som en icke-seriös och ofarlig företeelse, särskilt om offret skrattar och leker med mobbaren. Många barn talade om en ”gråzon” mellan skämt och allvar som kan göra det svårt att tolka graden av allvar och om de behöver ingripa. Många barn i studien rapporterade att mobbning var så vanligt i skolans kontext att de inte reagerade på det. Ett annat återkommande mönster var att barnens resonemang kring huruvida de skulle ingripa eller inte i mobbningsituationer ofta berodde på deras relation till de inblandade. De skulle vara mer benägna att försöka stoppa mobbningen om offret var deras vän. Vissa deltagare rapporterade att om mobbaren var deras vän skulle de antingen förbli passiva eller försöka resonera med mobbaren i ett försök att stoppa mobbningen eftersom det skulle vara lättare att säga till mobbaren att sluta om han eller hon var deras vän (Thornberg m fl., 2018). Flera elever i den aktuella studien rapporterade att om deras egen sociala status var högre än mobbarnas, skulle de vara mer villiga att ingripa. Men om deras sociala status var lägre än mobbarnas, skulle de vara mindre benägna att ingripa.

Strindberg m fl. (2020) har undersökt barns reflektioner över varför de avstår från att ingripa i mobbning fastän de förstår att mobbning är fel. En elev i studien menade att när en passiv åskådare tycker om offret, kanske denne inte vågar hjälpa eller stödja offret och därmed ta rollen som försvarare och risken att själv bli utsatt för mobbning. I detta sammanhang finns det alltså en upplevd risk att det sociala stigmat kring offret kan spridas och drabba den som försöker ingripa. Dock uppgav många av de intervjuade att det handlade om att skydda sitt eget sociala jag, inte minst genom att undvika risken att bli nästa offer. Detta i sin tur motiverade

dem att avstå från att ingripa och hålla sig utanför situationen så mycket som möjligt, oavsett om de sympatiserade med den som mobbas eller inte, eller om de förstår att mobbning är fel (Strindberg m fl., 2020).

Strävan efter grupptillhörighet och gemenskap

Thornbergs (2018) forskningsartikel visade att barnen generellt var intresserade av att passa in i gemenskapen i sin skolvardag. Detta visade resultaten när barnen fick frågan vad de gillade mest med skolan och alla svarade att det var att vara med vänner. Det värsta som kunde hända dem i skolan, var återkommande svar att vara ensam, att inte ha någon att vara med, att inte ha några vänner eller att förlora vänner, att bli utestängd och mobbad. Denna rädsla kan associeras med social utestängningsångest och kan vara orsaken till varför de inte ingriper vid mobbning.

Flera studier bekräftar att mobbning förknippas med skamkänsla (Bjereld, 2018). Detta är anledningen till att man som åskådare inte vill ingripa men också som offer vill man inte öppet tala om för andra att man utsätts för mobbning. Bjereld (2018) har i sin forskning mött individer som uttryckte att de inte ville ha någon form av etikett och skämdes över att vara ett offer, och mobbningen de var offer för var för skamlig för att avslöja. Att avslöja skammen över att vara ett offer skulle alltså påverka vuxnas syn på den mobbade individen. Den förändringen av synsätt skulle så småningom ha en inverkan på offrets självidentitet, vilket orsakar att identifiera sig som ett offer även i situationer utanför mobbningsammanhang. Offrets erfarenheter av att avslöja mobbning för vuxna var vägledande för hur individen reagerade i kommande mobbningsituationer. Individer med huvudsakligen positiva erfarenheter tenderade att fortsätta att avslöja mobbning. Individer med negativa erfarenheter tenderade att gå tillbaka till att dölja sin utsatthet igen i ett försök att kontrollera situationen på egen hand.

I Strindbergs (2022) studie har forskaren pekat på betydelsen av känslan av tillhörighet för deras välmående i skolan. Att bli nekad deltagande i grupp kan öka känslor av social alienation dvs. förlust av mening, relaterade till de smärtsamma upplevelser som är förknippade med att bli socialt avvisad. Resultaten av Strindbergs studie visar vikten av att beakta de olika miljöer som ligger till grund för elevernas skolupplevelser av direkt och indirekt mobbning. Beroende på skolans eller klassens sammanhang kan eleverna vara socialt nedvärderade för att de inte spelar fotboll, inte bär smink eller att de inte bär "rätt" kläder eller skor, vilket alla kan utvärderas socialt av andra elever som tecken på låg social status och "misspassning" (Thornberg, 2018; Strindberg, 2022).

Beteendeförväntningar baserat på normer

I studien av Hellström och Beckman (2020) där könsskillnader analyserats, berättar ungdomarna att flickor som gillar att göra typiskt maskulina aktiviteter är mer benägna att bli utsatta för mobbning. På samma sätt upplevde ungdomarna att pojkar mobbar andra pojkar som är svaga och därmed inte visar sin maskulinitet som förväntat i en maskulin kultur (Hellström & Beckman, 2020; Strindberg m fl., 2020). Forskarna fann vidare att flickor hade förväntningar på sig, att inte hamna i slagsmål men också att vara trevliga, lugna, ordentliga, snygga och att bry sig om deras utseende. Däremot trodde både pojkar och flickor att pojkar förväntas gilla sport och maskulina aktiviteter och vara fysiskt och mentalt starka. Dessa förväntningar kan ses som krav i den meningen att de uttrycktes som en börda för tonåringarna.

I motsats till direkt fysisk aggression, som innebär kroppsskada och är vanligare bland pojkar. Även om ett barn känner empati med offret och tycker att mobbning är fel, kan variabler på gruppnivå uppmuntra honom eller henne att ara med i mobbning, för att heja på mobbaren eller åtminstone för att stå åt sidan (Svahn & Evaldsson, 2011). Enligt killarna i Hellström och Beckmans studie (2020) ser man sällan en enda tjej mobba en annan tjej. Mobbning bland flickor inkluderar ofta mindre grupper som mobbar varandra eller någon inom gruppen. Enligt pojkarna sticker flickor, som gillar aktiviteter som vanligtvis ses som maskulina, ut på ett negativt sätt, till exempel tjejer som gillar att spela ishockey. Fördomen är att tjejer förväntas gilla kläder och bära smink. Flickorna beskrev att förväntningarna på dem inte bara handlade om att vara mer återhållsamma och att inte hamna i slagsmål utan också att vara trevliga, lugna, ordentliga, snygga och att bry sig om sitt utseende (Hellström & Beckman, 2020). Både pojkar och flickor i Hellström och Beckmans (2020) studie verkar använda mobbning som ett verktyg för att känna samhörighet, för att förhindra att bli utestängda ur gruppen för tjejerna och förhindra att de uppfattas som svaga för pojkarna. Det huvudsakliga resultatet visade att pojkarna och flickorna i studien har en mycket stereotyp uppfattning om könsskillnader i mobbning och att olika förväntningar och behov som passar normen uppfattas förklara dessa könsskillnader. Baserat på barnens uttalanden är det uppenbart att kön spelar en viktig roll i förväntningarna på hur man ska bete sig och vilka strategier som används för att hantera mobbning.

Diskussion

I den här delen av uppsatsen kommer studiens resultat diskuteras med utgångspunkt i de tre frågeställningar som formulerats till syftet. Syftet var att undersöka elevers perspektiv och uppfattning om mobbning i svenska skolor. Följande frågeställningar ställdes: ”Vilka faktorer kan ligga bakom förekomsten av mobbning i skolan enligt elevers uppfattningar?

Vilken roll har social status och kamratrelationer i förekomsten av mobbning enligt elever?

Vad är elevers uppfattning om att själva ingripa eller försvara någon som utsätts för mobbning?”.

Resultatet i aktuell litteraturstudie visar att barn i många fall separerade offret från andra elever och konstruerade honom eller henne som en negativt avvikande person, den ”udda eleven”, som förtjänade att behandlas med fientlighet. Även utseende och egenskaper nämns som faktorer till förekomst av mobbning och som skapar ett utanförskap för barn. I och med att en individens egenskaper sätts i fokus lyfts det individualpsykologiska perspektivet fram som forskare tidigare har pekat på. Elever med låg social status blir de typiska måltavlorna för mobbning enligt Thornberg (2020). Barnen menade att offrets avvikelse var orsaken till mobbning och offret sågs som en individ som inte betedde sig som han eller hon borde ha gjort. Den konstruerade ”annorlundheten” eller ”avvikelsen” i skolan används sedan för att rättfärdiga mobbning och trakasserier (Thornberg, 2010, 2011 och 2020; Forsberg & Thornberg, 2016; Thornberg och Knutsen, 2011). Detta perspektiv har forskare tidigare pekat på och lagt som grund till varför mobbning förekommer. Olweus (1973;1998) menar att mobbare och offer har vissa egenskaper som kan leda till att de får sina roller i en mobbningssituation. Men frågan är om det är individuella egenskaperna som skapar mobbare och offer eller om mobbningsfenomenet är ett socialt fenomen? Det är kulturella normer, sociala processer och olika föreställningar (Thornberg, 2020) som finns som skapar den ”udda eleven”. Eleven betraktas udda på grund av de normer som finns i skolans kontext. Genom att betraktas som avvikande konstrueras offret som en person som väcker förakt bland andra, provocerar andra och utesluts ur kamratgruppen. Det finns inget i sig avvikande i något särskilt beteende förrän någon mäktig grupp eller gruppmedlemmar definierar beteendet som avvikande. Offret stämplas som avvikande, vilket resulterar i socialt avslag och ytterligare övergrepp av kamrater samt att offret riskerar att utveckla en negativ självbild. Till exempel tenderar mobbningsoffer att vara lägre i flera mått av självkänsla. Teorin om social inflytande som verkar inom grupper visar att en gruppmedlem påverkas av eller låter sig påverkas av andra medlemmars attityder, åsikter och beteenden i en viss grupp (Nilsson, 2015). Detta överensstämmer med det som

redovisas i några studier där barn menar att gruppträck är orsaken till att mobbning förekommer (Thornberg, 2010; Thornberg m fl., 2012; Thornberg, 2020). När en individ stämplas som avvikande definieras han eller hon som en person som bryter mot viktiga sociala normer eller normativa standarder för den sociala gruppen, kulturen eller samhället (Thornberg, 2011).

Vidare visar resultatet i aktuell studie att barn som har en "udda mamma", fattiga föräldrar, en "udda vän", eller förknippas med en specifik religion, en etnisk kultur eller ett land som tolkas som annorlunda, kan utsättas för mobbning. Barn kan undvika eller ignorera ett offer samt direkt njuta av att andra mobbar ett offer för att undvika att förknippas med personen. Därför definierar barnen oftast "offret" som avvikande, och denna tolkning ses som mobbningsorsaken. Genom att definieras eller stämplas som avvikande, annorlunda eller udda konstrueras offret som en person som provocerar andra eller inte passar in i kamratgruppen (Thornberg, 2010). Detta resultat överensstämmer med resultatet från Blidings (2004) studie som visar hur barn använder bakgrund och språkbrister för att utesluta andra barn som inte anses uppfylla normkriterierna i gruppen. Uteslutning visar sig här vara ett redskap för mobbaren att kränka sitt/ sina offer. Tendensen att skylla på individuella förklaringar begränsar barnens uppfattningar om mobbning, vilket i sin tur är rimligt att anta, begränsar deras syn på möjligheter att förebygga eller motverka mobbning (Thornberg & Knutsen, 2011). Barns upplevda olikhet ger andra barn ett sätt att rättfärdiga det efterföljande mobbningsbeteendet genom vilket den personen förnedras. Förnedringen av offret kan då förstärkas genom sådana motiveringar och genom fortsatt positionering av eleven som en svartmålad person. Även om någon som är utsatt inte accepterar sin positionering, kan deras position ändå vara svår att förändra, eftersom andra barn kan försöka trycka ner dem. Detta illustrerar inte bara hur upplevd skillnad kan etablera sig bland skolbarn, utan belyser också de möjliga konsekvenser som andra barn kan få om de väljer att försvara offer (Thornberg, 2020).

Även de som inte aktivt deltar i mobbning vill inte umgås med offret på grund av socialt tryck (Thornberg, 2011). Detta överensstämmer med tidigare forskning om mobbning (Höistad, 2001) som handlar om maktinnehavande och att få behålla sin sociala status i kamratgruppen. Höistad (2001) finner att mobbaren aldrig är ensam i en mobbningsituation och att det alltid finns någon eller några som uppmuntrar mobbaren antingen passivt eller aktivt. Den som inte agerar i en mobbningsituation samtycker genom sin passivitet. Betydelsen av grupp tillhörighet för elevers välmående i skolan bedöms som stor. Att bli nekad deltagande i ett sammanhang kan öka känslor av social alienation dvs. bristen på anknytning och förlust av mening, relaterade

till de smärtsamma upplevelser som är förknippade med att bli socialt avvisad. Faktum är att resultaten i några av studierna pekar på vikten av att beakta de olika miljöer som ligger till grund för elevernas skolupplevelser av direkt och indirekt mobbning. Beroende på skolans eller klassens sammanhang kan eleverna vara socialt nedvärderade för att de inte spelar fotboll, inte bär smink eller att de inte bär "rätt" kläder eller skor, vilket alla kan utvärderas socialt av andra elever som tecken på låg social status och "misspassning" (Thornberg, 2018; Strindberg, 2022).

Andra tankar kring potentiella orsaker till mobbning bland barn var strävan efter makt, popularitet och status (Thornberg, 2010; Thornberg & Knutsen, 2011; Forsberg & Thornberg, 2016; Thornberg, 2020). I enlighet med tidigare kvalitativa studier som Thornberg (2020) redovisar, där forskarna upptäckt vikten på status och popularitet i skolans sociala miljö som skapar hierarkier bland barnen, visar resultat från aktuell studie att social positionering är en bidragande orsak till potentiell orsak till mobbning. Kampen inom ramen för sociala hierarkier bidrar till mobbning i skolans värld. I de vetenskapliga studierna som denna litteraturstudie bygger på förklarar barnen att mobbaren vill framstå som "cool" och få eller behålla sin status i hierarkin (Strindberg m fl., 2020; Thornberg, 2010; Thornberg m fl., 2012; Thornberg & Delby, 2019; Thornberg & Knutsen, 2011; Thornberg, 2020). Här kan barnens perspektiv bekräftas av Olweus (1978;1991) teori om att mobbning innebär en maktobalans. Den som mobbar befinner sig i en högre position och har mer makt gentemot sitt offer.

Litteraturstudiens resultat visar att, gemenskap och grupptillhörighet verkar vara det som styr barnens beteenden. Betydelsen av vänner blir extra viktigt för barnen eftersom barn visar sin status genom att visa att de är omtyckta och har sociala kontakter. Enligt flera studier är det uppenbart att vänner och grupptillhörighet gav en form av socialt stöd (Strindberg & Horton, 2022; Svahn & Evaldsson, 2011; Thornberg, 2010; Thornberg, 2018; Strindberg, 2022). Även i studien av Thornberg (2018) var barnen generellt intresserade av att passa in i gemenskapen i sin skolvardag. Detta visade resultaten när barnen fick frågan vad de gillade mest med skolan och alla svarade att det var att vara med vänner. Rädslan att hamna utanför gemenskap kan associeras med social utestängningsångest och kan vara orsaken till varför barn inte ingriper vid mobbning eller agerar medlöpare. Detta stämmer överens med tidigare forskning där man menar på att förekomsten och vidmakthållandet av skolmobbning beror på att vissa barn ofrivilligt deltar i mobbning på grund av rädslan att bli utstötta från gruppgemenskapen (Höistad, 2001). Betydelsen av vänner bedöms extra viktigt utifrån tidigare forskning eftersom barn visar sin status genom att visa att de har sociala kontakter. Eftersom eleverna är medvetna

om att de måste stanna i skolan i många år och socialt engagera sig med ett stort antal elever blir vänner en viktig faktor i skolan (Eriksson 2001).

I enlighet med tidigare forskning visar denna litteraturstudie att roller skapas av de förväntningar som finns på barnen (Thornberg, 2020). Resultatet visar att könsstereotypa uppfattningar bland unga flickor och pojkar finns i deras vardag. Dessa uppfattningar kan härröra från behovet av att tillhöra och behovet av att passa normen, vilket uttrycks olika bland flickor och pojkar i till exempel studien av Hellström och Beckman (2020). Sättet som flickor och pojkar hanterar mobbning kan också härröra från förväntningar baserade på kön som indikerar att ungdomar kan behöva hjälp med att utveckla alternativa verktyg för att hantera förväntningar samt behov för att passa normen. Höistad (2001) menar att mobbning sker på olika sätt beroende på barnens kön och det har sin grund i förväntningarna i samhället. Enligt Thornberg (2020) kan fysisk mobbning upptäckas snabbare som förekommer bland pojkar medan verbal mobbning upptäcks inte lika snabbt och lätt. Ett viktigt fynd från denna litteraturstudie är att pojkar oftare utövar fysisk mobbning oftare än flickor och därmed upptäcks mobbning bland pojkar lättare.

Resultatet av denna litteraturstudie visar också att barnen tänker att skolmiljö kan vara orsaken till varför vissa barn utsätts för mobbning. Skolsammanhanget gjorde att barn blev uttråkade, vilket ledde till mobbning, men också att skolpersonalen inte tillräckligt ingrep eller förebyggde mobbning. Detta innebär att mobbning uppfattas som en konsekvens av socialt sammanhang av barnen i studien (Thornberg m fl., 2012). Olweus (1998) har också pekat på att skolor bör arbeta förebyggande mot mobbning på skolnivå, klassnivå samt på individnivå. Åtgärder på skolnivå kan bidra till förbättring av rastvaktsystemet och öka ingripande från vuxna samt göra skolmiljön attraktivare med möjligheter till positiva aktiviteter. När man ställer frågor om betydelsen av skolkontexten (Eriksson, 2001) kan det vara särskilt fruktbart att bedriva mer etnografisk forskning i skolan och beakta elevernas perspektiv mer ingående enligt Strindberg och Horton (2022). Som de har framhållit i sin studie är relationerna mellan mobbning i skolan, vänskapsprocesser och de institutionella begränsningarna i skolans kontext komplexa och värda att utredas ytterligare för att bättre förstå hur mobbning uppstår och bättre stödja insatserna för att förebygga mobbning i skolan. Även om eleverna kanske har lite att säga till om över vilka deras klasskamrater eller skolkamrater är, organiserar de ändå sina sociala relationer inom dessa sociala sammanhang (Eriksson 2001).

Metoddiskussion

Denna litteraturstudie bygger på 16 vetenskapliga studier varav alla är kvalitativa. Kvalitativa metoder har stort informativt värde avseende komplexa processer, men är begränsade i möjligheten till generalisering. Det har föreslagits att kvalitativa metoder ska användas för att bättre förstå fenomenet mobbning dock ger kvalitativa studier ingen information om orsakssamband eller riktningar av statistisk signifikans utan är snarare teori- och hypotesgeneratorer (Lidberg, 2022).

För att besvara studiens frågeställningar och syfte har bedömningen gjorts att kvalitativ forskning ger svar och uppfyller studiens krav. Kvalitativa studiemetoden ger möjligheter att studera mobbning och sociala processer. Det ger möjlighet att utveckla en djup förståelse för mobbning som fenomen och är den bästa metoden att få ta del av barns perspektiv på fenomenet. Det ger barn möjligheter att diskutera sin egen förståelse och erfarenheter av mobbning med egna ord (Thornberg, 2011). Denna litteraturstudie bygger därför på 16 kvalitativa studier.

Kvalitativ forskning är en gemensam benämning på sådana metoder som syftar till att beskriva eller tolka ett fenomen så noggrant som möjligt. Syftet är främst att förstå fenomen, upplevelser och erfarenheter och valet av denna metod avgörs av forskningsfrågan och det är en metod som bidrar till att närma sig ett fenomen och få en bild av andras perspektiv. Det kan också kallas för ett inifrånperspektiv vilket innebär närhet till forskningsproblemet där forskare får integrera med informanterna. Resultatet från en kvalitativ forskning kan bedömas ”gå på djupet” och metoden innefattar ofta en specifik miljö och en mindre undersökningsgrupp (Eriksson Barajas, m fl., 2013). Studierna är på en mindre undersökningsgrupp men resultaten blir mer djupa och ger en bild av informanternas subjektiva upplevelser vilket varit syftet med denna litteraturstudie. Kvalitativa metoder ska inte användas om syftet med forskning är att kunna generalisera utifrån det samlade materialet. De urvalsmetoderna som används syftar däremot till att öka möjligheterna att beskriva, förklara och skapa förståelse inom det studerade området och fenomenet (Eriksson Barajas m fl., 2013). Även om det inte går att generalisera då kvalitativa studier görs i mindre skala bidrar kvalitativ forskning till evidens eftersom dessa studier innefattar förmedling av informanternas röster och deras beskrivning av olika sociala verkligheter (Eriksson Barajas m fl., 2013). I denna studie blir barnen hörda genom att kvalitativ forskning används som underlag. På detta sätt ges läsaren en möjlighet att få insikt och

förståelse för barns sociala verklighet. Beviset i denna studie bygger på trovärdigheten och förståelsen av andras perspektiv på ett fenomen.

Enligt Eriksson Barajas m fl. (2013), blir validiteten och reliabiliteten i en forskningsstudie starkare om tydlig beskrivning av metoden finns och läsaren kan förstå tillvägagångssättet. Av den anledningen bedöms denna litteraturstudie ha tillräckligt hög tillförlitlighet då metoden och val av artiklar har beskrivits utförligt i metodavsnitt och artiklar som valts till studien har redovisats i en tabell för läsaren.

Kvantitativa och kvalitativa studier har olika bedömningsformer och begrepp gällande validitet och reliabilitet (Bryman, 2011; Eriksson Barajas m fl., 2013). Enligt Bryman (2011) motsvarar den interna validiteten inom kvantitativ forskning, den kvalitativa forskningens *trovärdighet*. Den externa validiteten inom kvantitativ forskning motsvarar överförbarheten inom kvalitativ forskning, vilket rör huruvida resultaten kan generaliseras till andra kontexter, vilket inte är en fråga i denna litteraturstudie. Reliabilitet inom kvantitativ forskning motsvarar pålitlighet, som representerar om resultaten kan tänkas bli likartad vid senare undersökning. Eftersom denna systematiska litteraturstudie använder sig av kvalitativa studier, är det trovärdigheten som undersökts och syftet har inte varit att kunna generalisera resultatet i andra kontexter.

När det gäller den systematiska litteraturstudiens interna trovärdighet, får resultatet tolkas ha hög intern trovärdighet eftersom resultaten baseras på förmedlade och upplevda erfarenheter av informanter i de inkluderade forskningsartiklarna. Vad gäller reliabilitet och pålitlighet och därigenom huruvida en senare studie kan tänkas få liknande resultat, så bedöms denna studie ha låg till medel reliabilitet, bland annat med hänsyn till val av teori och tolkning av materialet. Enligt Eriksson Barajas m fl. (2013) påverkar forskarens perspektivval vad som undersöks och hur fenomenet undersöks. Kvalitativ metod innebär att forskaren har möjlighet att utveckla teorier eller begrepp för att få en förståelse för det sociala fenomenet. Man får ha i åtanke att det är sällan som samhällsvetenskaplig forskning kan utföras helt objektivt och fritt från värderingar, då forskarens värderingar kan återspeglas i flera delar av dennes undersökning, till exempel i avgränsningen av forskningsområde, frågeställningar och tolkning av data etc. Därför bör forskarna vara självreflekterande och medvetna om de skevheter som forskaren själv medvetet eller omedvetet kan ha tillfört materialet (Bryman, 2011).

Slutsats

Resultatet från aktuell litteraturstudie visade att mobbning förknippas med negativa känslor oavsett om man är ett offer, mobbare eller åskådare. Kanske är fenomenet mobbning helt enkelt en kombination av individuella egenskaper, gruppdynamik, miljö, samt skolans förhållningssätt. Oavsett hur man väljer att definiera begreppet, eller vilka motiv som ligger bakom det, måste mobbning motverkas. Konsekvenserna kan bli stora om den får fortgå. Detta gör att det socialpsykologiska perspektivet blir synligt i och med att de beskriver gruppen som går på en enskild individ (Olweus, 1973; Pikas, 1989).

Analysen i denna litteraturstudie bygger på intervjudata, men resultaten ska inte läsas som en rapport om vad som verkligen händer och vad barnen faktiskt gör i verkligheten, utan som en tolkning av barnens rapporterade perspektiv på och erfarenheter av mobbning. Genom att analysera hur barn uppfattade mobbning och hur mobbning initierades och genomfördes bland kamrater utvecklades konceptet social ordning av tillhörighet som kärnbegreppet i denna litteraturstudie. När barnens perspektiv analyserades i artiklarna som ligger till grund för denna litteraturstudie bedömdes att den sociala hierarkiska ordningen både utgjorde och konstituerades av normativa moraliska ordningar med hänvisning till exempelvis utseende- och klädnormer samt grupperingar. Dessa normativa moralorder användes som förklaringar till varför mobbning uppstod.

Mobbning kan också förstås som en kollektiv handling där stämpling av offret som orsak motiverar den sociala handlingen ”mobbning” och mobbarna konstruerade som det ”normala vi” (Thornberg, 2020). Därför kan inkludering och utanförskap betraktas som pågående processer inbäddade i barns sätt att organisera sina aktiviteter, vilket innebär att vissa handlingar kanske inte definieras som mobbning ur barnens perspektiv. Skolor bör arbeta med normbrytande arbete för att motverka mobbning eftersom det tydligt framgår av studierna som analyserats att normer är styrande och om man avviker från normen så blir man offer för mobbning. Istället för att fokusera på individuella egenskaper och undersöka varför vissa barn mobbar eller blir mobbade behöver man fundera över de normer som finns i skolans kontext och bryta dessa för inkludering av alla barn oavsett barns individuella egenskaper eller ”avvikelser”.

Förslag på vidare forskning

Ett förslag är att undersöka mobbningsproblematiken genom observationer och ta tyst mobbning mer på allvar. När man talar om Sverige som världens mest förskonade land när det kommer till mobbning vore det av värde att utmana denna statistisk eller bekräfta siffrorna.

Flera olika faktorer som presenteras

Titel, författare och årtal	Deltagare	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitet
<p>The challenging process of disclosing bullying victimization: A grounded theory study from the victim's point of view</p> <p>Ylva Bjereld, 2018</p>	<p>Rekryteringen och intervjuerna genomfördes under en 9-månadersperiod (24 oktober 2014–11 augusti 2015), främst i den näst största stad i Sverige, Göteborg och närliggande regioner. Avsikten med forskningsdesignen var att inte bara inkludera individer som oftast berättade för vuxna om att bli mobbad utan även de som aldrig eller nästan aldrig berättat för någon. Informanterna var i åldern 15–23 år och hade blivit mobbade under vissa perioder i skolan eller hela sin tid i skolan.</p>	<p>Denna studie syftade till att undersöka processen att avslöja mobbning ur offrets synvinkel.</p>	<p>Intervjuer med svenska ungdomar som varit eller för närvarande varit utsatta för mobbning i skolan genomfördes och analyserades med grundade teorimetoder med tvåstegskodning.</p>	<p>Skamkänsla eller att inte bli tagen på allvar men också att hamna i utanförskap var orsakerna till varför barn inte avslöjade mobbning.</p>	<p>Medel</p>
<p>'It Depends': A qualitative study on how adolescent students explain bystander intervention and non-intervention in bullying situations</p> <p>Robert Thornberg, Lena Landgren, Erika Wiman, 2018</p>	<p>Deltagarna var 17 högstadielärover rekryterade från fyra skolor i Sverige.</p>	<p>Syftet med den aktuella studien var att undersöka hur högstadielärover tolkar, motiverar och förklarar olika åskådarbeteenden i mobbningsituationer.</p>	<p>Semistrukturerade intervjuer genomfördes och analyserades med grundade teorimetoder. Analysen genererade en konceptuell modell av åskådartolkningsprocess i skolmobbning</p>	<p>Flera olika aspekter togs upp av barnen i studien; bland annat individuella aspekter hos både mobbare och offer samt sociala aspekter såsom makt och socialhierarki.</p>	<p>Hög</p>
<p>Schoolchildren's social representations on bullying causes</p> <p>Robert Thornberg, 2010</p>	<p>56 skolbarn rekryterade från fem grundskolor i Sverige.</p>	<p>Syftet med denna studie är att undersöka skolbarns sociala representationer om orsakerna till mobbning.</p>	<p>Individuella kvalitativa intervjuer genomfördes med barnen. Blandade metoder (grounded theory såväl som deskriptiva statistiska metoder) användes för att analysera data.</p>	<p>Enligt resultaten är den vanligaste sociala representationen av mobbningsorsaker bland barn att se mobbning som en reaktion på avvikelse. Den näst vanligaste förklaringstypen är att se mobbning som social positionering.</p>	<p>Hög</p>

Vikten av kamrater

Titel, författare och årtal	Deltagare	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitet
Adolescents' perception of gender differences in bullying Lisa Hellström and Linda Beckman 2020	Tjugoen svenska tonåringar (8 flickor och 13 pojkar) deltog i fyra fokusgruppsdiskussioner åtskilda av pojkar och flickor.	Projektets mål var att studera hälsorelaterade faktorer hos en ungdom, med fokus på mobbning.	Denna studie är en del av ett större psykisk hälsofrämjande projekt bland skolbarn ("The Preventive School Project") och är baserat på data som samlades in våren 2012 i Karlstad, Sverige. Totalt genomfördes fyra fokusgruppsdiskussioner.	Våra huvudsakliga resultat visade att pojkarna och flickorna i vår studie har en mycket stereotyp uppfattning om könsskillnader i mobbning och att olika förväntningar och behov som passar normen uppfattas förklara dessa könsskillnader. Både pojkar och tjejer i den aktuella studien verkar använda mobbning som ett verktyg för att känna samhörighet, för att förhindra att bli utestängda ur gruppen för tjejerna och förhindra att de uppfattas som svaga för pojkarna.	Hög
School bullying and fitting into the peer landscape: A grounded theory field study Robert Thornberg 2018	144 elever och sju lärare deltog från sju skolklasser i tre svenska allmänna grundskolor	Syftet med analysen som presenteras i denna artikel var att undersöka mobbning i skolan som ett socialt fenomen, utifrån barnens kultur, huvudsakliga angelägenheter och perspektiv, och att konstruera en grundad teori om skolmobbning som en social process.	Etnografiskt fältarbete i tre offentliga grundskolor belägna i stadskvarter med olika socioekonomisk status i en medelstor svensk stad – den första skolan i ett vitt, övervägande medelklassupptagningsområde; den andra skolan i en blandad etnisk men majoritetsvit, arbetarklass och medelklass upptagningsområde; och den tredje skolan i en socialt utsatt, multietnisk och vit minoritets arbetarklassupptagning.	Barnen i den aktuella studien var generellt intresserade av att passa in i kamratlandskapet i sin skolvardag. Socialpositionering och vänskap var viktiga aspekter när det gällde fenomenet mobbning.	Hög
Relations between school bullying, friendship processes, and school context Joakim Strindberg and Paul Horton, 2022	34 elever i sjätteklass	Syftet med denna studie är att bättre förstå hur skolmobbning relaterar till vänskapsprocesser, och hur dessa i sin tur påverkas av de institutionella begränsningarna i skolkontexten.	Resultaten som diskuteras bygger på 3 månaders etnografiskt fältarbete utfört på en svensk grundskola. Fältarbetet involverade deltagareobservationer, samt semistrukturerade gruppintervjuer	Analysen lyfte fram vikten av vänskap för elever men identifierade också hur förståelse av vänskapsrelationer var nära kopplade till betydelsen av sociala uppfattningar och de organisatoriska begränsningarna i skolans sammanhang.	Hög

Social positionering

Titel, författare och årtal	Deltagare	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitet
The fear of being singled out: pupils' perspectives on victimisation and bystanding in bullying situations Joakim Strindberg, Paul Horton & Robert Thornberg, 2020	74 svenska skolelever	studien utforskar 5:e och 6:e klass elevers reflektioner över varför elever kan avstå från att ingripa i mobbning, trots att de förstår att mobbning är fel.	Fokusgruppsintervjuer gjorda med 74 svenska skolelever, som tillfrågades om deras perspektiv på de olika deltagarrollerna som skildras i en mobbningsvinjett.	Resultaten av denna litteraturstudie påvisar på ett antal komponenter i stigmprocesser till exempel identifiering, märkning, stereotypisering, isolering, förnedring, förstärkning och maktrelationer, som alla är mycket relevanta för att förstå skolmobbning. Intervjupersonerna pekar på vissa aspekter som de föreslår skulle positionera "offret" som nedvärderade i andra barns ögon, till exempel deras fysiska avvikelser, individuella karaktär eller avvikande beteende.	Hög
Coolness and social vulnerability: Swedish pupils' reflections on participant roles in school bullying Joakim Strindberg, Paul Horton & Robert Thornberg 2020	74 elever från årskurs 5 och 6 (dvs. 11-12 år)	Syftet med studien var att undersöka svenska skolelevers perspektiv på varför vissa elever ägnar sig åt mobbning, stödjer mobbning eller undviker att stå upp för den/de som blir mobbade, trots en gemensam förståelse för att mobbning är fel.	Genom användning av fokusgruppsintervjuer i kombination med två mobbningsvinjetter tillfrågades totalt 74 elever från årskurs 5 och 6 (dvs. 11-12 år) från två offentliga grundskolor i socioekonomiskt skilda områden om sina perspektiv på olika deltagarroller i mobbning.	Vid tolkningen av vinjettscenariot betonade deltagarna vikten av upplevd coolhet, samt risken att bli mobbad. I försöken att undvika att bli ett "offer" för mobbning, förstods de situationella rollerna "mobbare", "assistent", "förstärkare" och "utomstående" som potentiella medel för att främja, bibehålla eller skydda sin egen sociala position.	Hög
How do secondary school students explain bullying? Thornberg och Delby, 2019	Deltagarna i studien var 17 svenska gymnasieelever i åldrarna 13 till 15 år.	Syftet med studien var att i detalj undersöka hur ett litet urval av gymnasieelever förklarar varför mobbning sker och att utveckla en grundad teorianslys utifrån elevernas perspektiv	Totalt har 17 kvalitativa intervjuer och 3 uppföljningsintervjuer genomförts	Analysen antydde att den huvudsakliga oro för dem som ägnar sig åt mobbning är att få och behålla en hög social status. Offren var i sin tur socialt konstruerade som "annorlunda" och "fel", och var kopplade till en lågstatusposition.	Hög
The social ordering of belonging: children's perspectives on bullying Camilla Forsberg och Robert Thornberg, 2016	48 skolbarn i årskurs 4-7.	Syftet med studien var att undersöka barns perspektiv gällande mobbning genom att lyssna på hur de själva diskuterar och förstår hur och varför mobbning uppstår och hur detta kan förstås ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv.	Fyrtioåtta semistrukturerade intervjuer genomfördes med svenska skolelever från årskurs fyra till sju och analyserades med konstruktivistiskt grundad teori.	Resultatet visar på att social ordning av tillhörighet verkade vara en kärnprocess i barns berättelser om vad som orsakar mobbning.	Hög

Blandade metoder

Titel, författare och årtal	Deltagare	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitet
‘She’s Weird!’ — The Social Construction of Bullying in School: A Review of Qualitative Research Robert Thornberg, 2011		Syftet med studien är att studera mobbning en social processe, interaktion och meningsskapande i det vardagliga sammanhanget i särskilda miljöer.	En recension av kvalitativ forskning 2011	Den här recensionen tecknar en komplex bild av hur kulturmönster, sociala hierarkier och makt bland elever, märknings- och stigmatprocesser, vardagliga relationer och elevers meningsskapande när de deltar i den sociala dynamiken kan bidra till mobbningsprocessen.	Medel
Older Teenagers’ Explanations of Bullying Robert Thornberg, Robert Rosenqvist, Per Johansson, 2012	Tvåhundrafemton svenska elever i gymnasieskolan.	Syftet med denna studie var att undersöka hur äldre tonåringar förklarar varför mobbning sker i skolan, och om det fanns några skillnader i att förklara mobbning på grund av kön.	Tvåhundrafemton svenska elever i gymnasieskolan svarade på en enkät. Blandade metoder (kvalitativa och kvantitativa metoder) användes för att analysera data.	Den kvalitativa analysen resulterade i tre huvudkategorier och nio underkategorier avseende redogörelser för mobbningsorsaker. Enligt resultaten förklarade ungdomarna mobbning mycket oftare med individualistiska förklaringar (tillskrivning av mobbare och offertillskrivning) än icke-individualistiska förklaringar (tillskrivning av sociala sammanhang). Dessutom tenderade flickor att ge ett större antal mobbningsförklaringar och var mer benägna att tillskriva mobbningen och offret orsaker till mobbning jämfört med pojkar.	Hög
Teenagers’ Explanations of Bullying Robert Thornberg och Sven Knutsen, 2011	Hundrasjuttiosex svenska elever i årskurs 9	Syftet med denna studie var att undersöka hur tonåringar förklarar varför mobbning sker i skolan, och om det fanns några skillnader i att förklara mobbning på grund av kön och tidigare mobbningserfarenheter.	Hundrasjuttiosex svenska elever i årskurs 9 svarade på ett frågeformulär. Blandade metoder (kvalitativa och kvantitativa metoder) användes för att analysera data.	Resultaten visade att ungdomar tenderade att förklara mobbning i termer av individualistiska skäl (tillskrivning av mobbning och offertillskrivning) än i termer av kamratgrupp, skolmiljö eller mänskliga natur/samhälleliga skäl. Flickor var mer benägna att tillskriva mobbningen orsaker till mobbning och mycket mindre till offret, jämfört med pojkar. Dessutom var ungdomar som klassificerades som mobbare hög mer benägna att tillskriva orsaken till mobbningen till offret och mycket mindre till mobbaren, jämfört med offer, åskådare och offer/mobbare.	Hög

Sociala faktorer

Titel, författare och årtal	Deltagare	Syfte	Metod	Resultat	Kvalitet
<p>"I'm Often Alone": An Ethnographic Study of School Loneliness and Bullying in a Swedish Elementary School 2022</p> <p>Joakim Strindberg, 2022</p>	34 elever och 7 lärare i två sjätteklasser (d.v.s. 11-12 år).	Syftet med denna studie var att undersöka elevers upplevelser av ensamhet i skolan och mobbning.	Forskningen bygger på etnografiskt fältarbete vid en svensk grundskola.	Resultaten av denna studie visar hur mobbningsinteraktioner är knutna till de olika skikten, eller "miljöerna", i mobbningssekologin då eleverna hämtar från en rad olika referenspunkter för att socialt utvärdera sig själva, sina klasskamrater och sina kamrater.	Hög
<p>'You could just ignore me': Situating peer exclusion within the contingencies of girls' everyday interactional practices</p> <p>Johanna Svahn and Ann-Carita Ewaldsson 2011</p>	4 elever	Studien närmar sig fenomenet indirekt mobbning genom en detaljerad analys av de intersektionella metoder som en grupp flickor använder sig av när de rekonstruerar den sociala organisationen av sin kamratgrupp, vilket blir att en flicka till slut utesluts.	Uppgifterna är hämtade från etnografi kombinerat med videoinspelningar av flickornas kamratgruppsinteraktioner i en svensk grundskola, under ett läsår. Interaktionsdata täcker tre olika perioder av uteslutningsprocessen.	Sammantaget belyser studien hur processer av social utestängning är belägna inom flödet av subtila och till synes oskyldiga handlingar som är inbäddade i vanliga vardagliga interaktionella kamratgrupper.	Hög
<p>Understanding bullying from young people's perspectives: An exploratory study</p> <p>Lisa Hellström and Adrian Lundberg, 2020</p>	Totalt 29 svenska 11- och 13-åringar från en skola	Att förstå mobbning ur unga människors perspektiv	Med hjälp av Q-metodik fick totalt 29 svenska 11- och 13-åringar från en skola en Q-uppsättning, bestående av 23 objekt i rangordning. Aspekter som egenskaper, lägen och typer, samt mobbningskontexten, togs med i konstruktionen av Q-uppsättningen. Genom analys var det möjligt att identifiera två distinkta synpunkter, som sedan kvalitativt tolkades och beskrevs	De synpunkter som framkom i denna lilla, utforskande analys antydde några intressanta distinktioner och åldersrelaterade betoningar. Specifikt tenderade de äldre eleverna att ranka saker som ägde rum offline som mer allvarliga, jämfört med artiklar som beskriver mobbning som äger rum online. Vidare uppfattades mobbning i privata miljöer som allvarligare bland de yngre eleverna, medan saker som beskrev upprepad mobbning i offentliga miljöer verkade vara av störst betydelse för att definiera mobbningsbeteende bland de äldre eleverna. De relationella typerna av mobbning rankades inte som mycket karakteristiska för mobbning av yngre eller äldre elever.	Hög

REFERENSLISTA

*= Studier som ingår i litteraturstudien

Annerbäck, E.-M., Sahlqvist, L., & Wingren, G. (2014). A cross-sectional study of victimisation of bullying among schoolchildren in Sweden: Background factors and self-reported health complaints. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(3), 270–277.
<https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/1403494813514142>

*Bjereld, Y. (2018). The challenging process of disclosing bullying victimization: A grounded theory study from the victim's point of view. *Journal of Health Psychology*, 23(8), 1110–1118. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/1359105316644973>

Bjereld, Y., Augustine, L., & Thornberg, R. (2020). Measuring the prevalence of peer bullying victimization: Review of studies from Sweden during 1993–2017 Länk till annan webbplats.. *Children and Youth Services Review*, 119, 1–10.

Bliding, M. (2004). *Inneslutandets och uteslutandets praktik*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet): Child psychology. ISBN: 91-7346-502-X. ISSN: 0436-1121

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Eriksson, B. 2001. ““Bullying: An Sociological Discussion” [Mobbing: En Sociologisk Diskussion].” *Sociologisk forskning* 38 (2): 8–43.

Eriksson, B., O. Lindberg, E. Flygare, and K. Daneback. 2002. *School - an arena for bullying: A research overview and discussion about bullying in school* [Skolan - en arena för mobbing: En forskningsöversikt och diskussion kring mobbing i skolan]. Stockholm: Skolverket.

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (första upplagan). Stockholm: Natur & Kultur.

*Forsberg, C., & Thornberg, R. (2016). The social ordering of belonging: Children's perspectives on bullying. *International Journal of Educational Research*, 78, 13–23.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.05.008>

Friberg, F. (2012). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.

Friends, (2023) Friendsrapporten 2023
https://friends.se/uploads/2023/07/Friendsrapporten_2023_WEBB.pdf

Goffman, E. (2020). *Stigma: den stämpelades roll och identitet*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Heineman, P. P.(1972), *Mobbning. Gruppvåld bland barn och vuxna*. Stockholm: Natur&Kultur

*Hellström, L., & Beckman, L. (2020). Adolescents' perception of gender differences in bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 90–96. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1111/sjop.12523>

*Hellström, L., & Lundberg, A. (2020). Understanding bullying from young people's perspectives: An exploratory study. *Educational Research*, 62(4), 414–433. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/00131881.2020.1821388>

Hellström, L., Thornberg, R., & Espelage, D., L. (2021). Bullying and internalizing symptoms. In P. K. Smith, & J. O'Higgins-Norman (Eds.) *The Wiley Blackwell handbook of bullying: A comprehensive and international review of research and intervention Volume 1*. Wiley Blackwell. (pp. 3–21)

Höistad, G. (2001) *Mobbning och människovärde*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Johansson, B. & Källström, Å. red. (2019). *Barn och ungas utsatthet*. Studentlitteratur AB, Lund

Johansson, B. & Flygare, E. (2013). *"Långvarig utsatthet drabbar hårt" i: Kränkningar i skolan – analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket. 68-91.

Lidberg, J. (2022) *Long-Term Outcomes of Bullying Victimization. With a Specific Focus on Emerging Adulthood and Resilience* (University of Gothenburg)

Nilsson, B. (2015). *Socialpsykologi*. (Stockholm): (Liber AB)

Olweus, D. (1973). *Hackkycklingar och översittare: forskning om skolmobbning*. Almqvist & Wiksell.

Olweus, D. (1998). *Mobbning i skolan: Vad vi vet och vad vi kan göra*. Liber.

Pikas, A. (1989) *Så bekämpar vi mobbning i skolan*. Uppsala: AMA dataservice förlag.

Prout, A. (2005). Participation, policy and the changing conditions of childhood. In C. Hallett & A. Prout (Eds.), *Hearing the voices of children* (pp. 11 – 25). London: RoutledgeFalmer.

Skolverket. (2009). På tal om mobbning - och det som görs: kunskapsöversikt. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2022)

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/mobbning-maste-ses-i-sitt-sociala-sammanhang>

Strindberg, J. (2021). *"Why do we even bully?"*:exploring the social processes of bullying in two swedish elementary schools (doktorsavhandling: Linköpings universitet)

- *Strindberg, J. (2023). 'I'm often alone': An ethnographic study of school loneliness and bullying in a Swedish elementary school. *Child & Youth Care Forum*, 52(4), 875–892. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/s10566-022-09715-8>
- *Strindberg, J., & Horton, P. (2022). Relations between school bullying, friendship processes, and school context. *Educational Research*, 64(2), 242–256. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/00131881.2022.2067071>
- *Strindberg, J., Horton, P., & Thornberg, R. (2020). Coolness and social vulnerability: Swedish pupils' reflections on participant roles in school bullying. *Research Papers in Education*, 35:5, 603-622, doi: 10.1080/02671522.2019.1615114
- *Svahn, J., & Evaldsson, A.-C. (2011). 'You could just ignore me': Situating peer exclusion within the contingencies of girls' everyday interactional practices. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 18(4), 491–508. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/0907568211402859>
- Thornberg, R. (2020). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologiska perspektiv. (Tredje upplagan)*. Stockholm: Liber.
- *Thornberg, R., & Delby, H. (2019). How do secondary school students explain bullying? *Educational Research*, 61(2), 142–160. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/00131881.2019.1600376>
- *Thornberg, R., & Knutsen, S. (2011). Teenagers' explanations of bullying. *Child & Youth Care Forum*, 40(3), 177–192. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/s10566-010-9129-z>
- *Thornberg, R., Rosenqvist, R., & Johansson, P. (2012). Older teenagers' explanations of bullying. *Child & Youth Care Forum*, 41(4), 327–342. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/s10566-012-9171-0>
- Thornberg, R., & Wänström, L. (2018). Bullying and its association with altruism toward victims, blaming the victims, and classroom prevalence of bystander behaviors: A multilevel analysis. *Social Psychology of Education: An International Journal*, 21(5), 1133–1151. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/s11218-018-9457-7>
- *Thornberg, R., Wänström, L., Elmelid, R., Johansson, A., & Mellander, E. (2020). Standing up for the victim or supporting the bully? Bystander responses and their associations with moral disengagement, defender self-efficacy, and collective efficacy. *Social Psychology of Education: An International Journal*, 23(3), 563–581. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1007/s11218-020-09549-z>
- *Thornberg, R., Landgren, L., & Wiman, E. (2018). 'It Depends': A qualitative study on how adolescent students explain bystander intervention and non-intervention in bullying situations. *School Psychology International*, 39(4), 400–415. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1177/0143034318779225>

*Thornberg, R. (2011). 'She's Weird!' - The social construction of bullying in school: A review of qualitative research. *Children & Society*, 25(4), 258–267. <https://doi.org/10.1111/J.1099-0860.2011.00374.X>

*Thornberg, R. (2010). Schoolchildren's social representations on bullying causes. *Psychology in the Schools*, 47(4), 311–327.

*Thornberg, R. (2018). School bullying and fitting into the peer landscape: A grounded theory field study. *British Journal of Sociology of Education*, 39(1), 144–158. <https://doi-org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/01425692.2017.1330680>

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99

www.hv.se